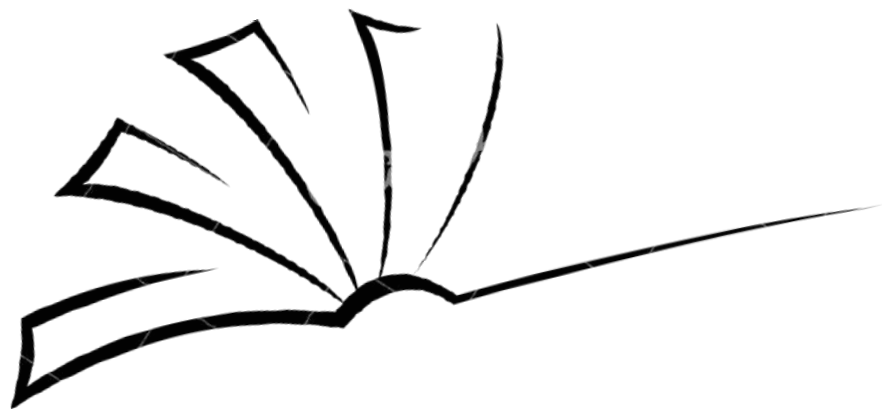

-APA 6
-ISO
-ZOTERO

MANUÁL CITOVANIA A TVORBY ZOZNAMU POUZITEJ LITERATÚRY

PAEDDR. IVAN I'KO, MGR. ALEXANDRA
LENGYELOVÁ, MGR. ROMANA MARTINCOVÁ, MGR.
HANA INGRID OPPENBERGEROVÁ

Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Manuál citovania a tvorby zoznamu použitej literatúry

Ivan Il'ko, Alexandra Lengyelová, Romana Martincová,
Hana Ingrid Oppenbergerová,

Trnava, 2022

Neprešlo jazykovou korektúrou.

© PaedDr. Ivan Il'ko, Mgr. Alexandra Lengyelová, Mgr. Romana Martincová, Mgr. Hana Ingrid Oppenbergerová

Recenzenti: doc. Ing. Viera Peterková, PhD., prof. Ing. Jana Burgerová, PhD.

Redakčné práce: PaedDr. Ivan Il'ko

ISBN: 978-80-568-0475-9

Obsah

OBSAH	3
PREDSLOV	4
ÚVOD	5
SYSTÉM CITOVARIA PODĽA NORMY ISO 690 A ISO 690-2	9
ZÁKLADNÉ FORMÁLNE ÚPRAVY DOKUMENTU	9
NASTAVENIE JEDNOTLIVÝCH NADPISOV V DOKUMENTE	13
ŠTRUKTÚRA DOKUMENTOV	17
METÓDY CITOVARIA V TEXTE	20
HARVARDSKÝ SYSTÉM (SYSTÉM MENO – DÁTUM)	20
SYSTÉM CITOVARIA POMOCOU ČÍSEL	22
PRIEBEŽNÉ POZNÁMKY POD ČIAROU	23
SYSTÉM CITOVARIA V ZOZNAME POUŽITEJ LITERATÚRY	24
HARVARDSKÝ SYSTÉM (SYSTÉM MENO – DÁTUM)	24
SYSTÉM POMOCOU ČÍSEL	28
PRIEBEŽNÉ POZNÁMKY POD ČIAROU	29
SYSTÉM CITOVARIA TABULIEK A GRAFOV	30
CITOVANIE ZDROJOV PRI TABUĽKÁCH, GRAFOCH A OBRÁZKOCH	32
APA (AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION) ŠTÝL	35
FORMÁTOVANIE	35
TABUĽKY, OBRÁZKY A GRAFY	35
CITAČNÉ ZÁSADY	37
ODKAZOVANIE NA ZDROJE V TEXTE	40
SYSTÉM CITOVARIA V ZOZNAME POUŽITEJ LITERATÚRY	43
ZÁSADY PRE ZÁPIS LITERATÚRY DO ZOZNAMU POUŽITEJ LITERATÚRY	44
FORMÁT ZAPISOVANIA POUŽITEJ LITERATÚRY	47
CITAČNÝ MANAŽÉR	55
AKO PRIDÁVAŤ ZDROJE DO KNIŽNICE ZOTERO	61
AKO PRACOVAŤ SO ZOTEROM VO WORDE	65
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	69

Predslov

Predkladaný materiál predovšetkým slúži študentom Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, ako doplnkový študijný materiál k smernici o bibliografickej registrácii, kontrole originality, sprístupňovaní, uchovávaní a základných náležitostiach záverečných, rigorózných a habilitačných prác z roku 2011. Publikácia môže slúžiť aj študentom z iných fakúlt respektíve škôl, ktorí majú záujem dozvedieť sa viac o pravidlách citovania a tvorby zoznamu použitej literatúry.

Keďže je uvedené problematika veľmi rozsiahla, rozhodli sme sa detailnejšie venovať citačnému štýlu ISO, APA a citačnému manažéru Zotero.

Veríme, že obsah a spracovanie predkladaného materiálu budú pre Vás zaujímavé a želáme veľa úspechov pri ich štúdiu.

Citovanie alebo odkazovanie v bibliografii je uvedenie informácie v dokumente, že v ňom bol použitý iný dokument. Inými slovami, že v dokumente boli použité výsledky, myšlienky alebo definície z druhého dokumentu, od iného autora. Zároveň citovanie alebo odkazovanie v bibliografii predstavuje uvedenie identifikácie dokumentu, spravidla pomocou bibliografickej citácie alebo bibliografického odkazu. Citovanie obsahuje etický aspekt, ktorý hovorí o tom, že či autor uvádza literatúru, z ktorej čerpal a technika citovania hovorí o spočíva v spôsobe spájania citovaného miesta so záznamami o citovanom dokumente uvedenými v zozname bibliografických odkazov.

Citovanie je dôležitým atribútom vedeckých a odborných prác a vedeckej komunikácie. Ohlas, o ktorom svedčia bibliografické citácie, je dôležitý pre vedecký a odborný profil a rast autora. Počet bibliografických citácií je dôležitý pri evaluácii, akreditácii jednotlivých vedcov, odborníkov, vedeckých, pedagogických pracovníkov a celých pracovísk, ústavov, vysokých škôl, fakúlt, katedier.

(autori)

Úvod

Citácie údajov pomáhajú zlepšiť ich zdieľanie. Údaje sa stávajú nájditel'né, prístupné a opätovne použiteľné (Wilkinson a kol., 2016).

Citovanie ďalej pomáha, aby boli údaje lepšie vyhľadateľné a prístupné prostredníctvom súčasných systémov vedeckej komunikácie. Citovanie tiež pomáha oceniť intelektuálne úsilie potrebné na vytvorenie kvalitného súboru údajov a poskytuje zodpovednosť za tieto údaje. Uznáva sa tým dôležitý vedecký prínos nad rámec písomnej publikácie. Citovanie údajov nie je nová koncepcia, ale opiera sa o základný princíp vedeckej metódy, ktorý vyžaduje uznávané, overiteľné a dôveryhodné dôkazy za tvrdením. Tradične sa to robilo v rámci literatúry prostredníctvom citovania materiálov, ktoré sa často nachádzajú v špeciálnych knižničných zbierkach, ako sú terénne alebo laboratórne záznamy, tlačeneé knihy, monografie a mapy (Downs a kol., 2015).

Digitálny vek a s ním súvisiaci nárast objemu a zložitosti údajov to všetko zmenil. Moderná koncepcia citovania údajov vznikla koncom 90. rokov 20. storočia. Prvé úsilie nastalo v archívoch NASA, kde sa dohodli na spoločnom prístupe k citovaniu údajov, rovnako aj geologický úrad USA navrhol vlastné usmernenia citovania (Berquist Jr., 1999).

Ani jeden z týchto prístupov však nebol všeobecne prijatý. Problém spočíval čiastočne v tom, že časopisy ešte stále vyvíjali normy, ako citovať elektronické zdroje. S prechodom do digitálneho veku bolo potrebné myslieť nie na jeden priestor (fyzický, papierový priestor), ale hneď na tri priestory, v ktorých sa objavujú tie isté články: informačný priestor = dielo ako nehmotná entita (myšlienky), kybernetický priestor = digitálny prejav (elektronický, vytvorený z bitov) a papierový priestor = fyzický prejav (celulóza a atrament) (Paskin, 2000).

To ešte viac skomplikovalo koncepciu citovania a tento problém ešte zhoršila pomínutelnosť webových odkazov (Lawrence a kol., 2001).

Identifikátor digitálnych objektov (DOI) sa prvýkrát objavil v roku 2000 (Wilkinson a kol., 2016).

V prvých rokoch digitalizácie sa údaje citovali len zriedkavo a ak sa citovali, mechanizmy boli nepravidelné a nekonzistentné. Od polovice roku 2000 sa čoraz viac presadzovalo používanie registrovaných, rozlíšiteľných trvalých identifikátorov (PID) a to nielen pre dokumenty, ale aj pre iné digitálne údaje. Pre mnohých vydavateľov sa ako PID

stali DOI, ale existujú aj iné identifikátory (ARK)², URI alebo identifiers.org (Guralnick a kol., 2015).

McMurry a kol. (2017) poskytujú dobrý súčasný prehľad identifikátorov a spôsobov ich používania. Údaje začali dostávať DOI v roku 2004 prostredníctvom pilotného projektu v Nemecku a v decembri 2009 bol založený DataCite, ktorého celosvetovým „poslaním bolo vybojovať“ DOI pre údaje (Klump a kol., 2015).

Aj keď sa "publikačná" paradigma pre údaje spochybňovala, citovanie bolo široko podporované komunitou knižníc (Parsons, Fox, 2013; Schopf 2012).

Táto podpora vyvrcholila v roku 2014 spoločnou deklaráciou zásad citovania údajov, ktorá definovala základné účely a všeobecné postupy citovania údajov (Howison, Bullard, 2016; Mooney, Newton 2012; Mayernik a kol., 2016; Silvello, 2018).

Účelom citovania údajov je čiastočne poskytnúť uznanie a pripísanie autorstva za vytvorenie súboru údajov a zodpovedajúcim spôsobom pomôcť určiť, ako a ako často sa súbor údajov používa.

Na základe rozšíreného používania citácii sa diferencovali vedné odbory, ktorých predmetom záujmu je skúmanie kvantitatívnych aspektov rôznych typov informácií v procese ich tvorby, šírenia a využitia. Medzi tieto vedné disciplíny patria bibliometria, informetria, scientometria alebo webometria (De Bellis, 2009).

Bibliometria je vedná disciplína, ktorá sa zaoberá kvantitatívnymi aspektmi tvorby, šírenia a použitia zaznamenaných informácií. Predmetom skúmania bibliometrie sú publikácie, vo forme bibliografických záznamov. Scientometria sa zaoberá kvantitatívnymi aspektmi vedy ako disciplíny alebo ekonomickej aktivity. Scientometria sa na rozdiel od bibliometrie zameriava výlučne na vedecké publikácie a výsledky analýz publikácií a citácií využíva primárne na hodnotenie vedy. Informetria sa zaoberá kvantitatívnymi aspektmi informácií (Tague-Sutcliffe, 1992).

S rozvojom informačných technológií a hlavne internetu sa presunula pozornosť na informácie v prostredí internetu. V tejto súvislosti boli sformované dve disciplíny webometria a cybermetria. Webometria skúma kvantitatívne aspekty konštrukcie a využívania informačných zdrojov, štruktúr a technológií na webe čerpajúc z bibliometrických a informetrických prístupov. Cybermetria skúma kvantitatívne aspekty internetu (Björneborn, 2004).

Na bibliometrické analýzy potrebujeme spoľahlivé údaje o publikáciách uložené v záznamoch alebo databázach (Egghe, Rousseau, 1990).

Citačné databázy systematicky ukladajú záznamy o publikovaných dokumentoch. Ku každej publikácii sa do registra uloží aj zoznam bibliografických odkazov priamo prepojených na citované publikácie. Takýmto spôsobom sa dá zistiť zoznam publikácií, ktoré daný článok citovali a rovnako aj zoznam publikácií, na ktoré článok odkazuje (dostupné z webovej stránky <http://www.scopus.com>).

Takáto obojstranná prepojenosť umožňuje nielen citačné analýzy, ale je užitočná aj pri vyhľadávaní. Používateľ tak má možnosť sledovať citované pramene relevantného dokumentu a zároveň nájsť publikácie autorov, ktorí daný dokument považovali tiež za relevantný a citovali ho (Glänzel, 2009).

Medzi najznámejšie databázy patria: Chemical Abstracts Servis CAS (najväčšia databáza z oblasti chémie), Mathematical Reviews (citačná databáza z oblasti matematiky) alebo multidisciplinárne databázy, ako napríklad Web of Science, Scopus a Google Scholar (Jacso, 2005).

Jednotlivé databázy disponujú množstvom funkcií, ktoré uľahčujú prácu a prehľadnosť medzi publikáciami a citáciami. Spomenieme najznámejšie funkcie: Analyze Results, ktorá ponúka štatistické vyhodnotenie resp. publikačnú analýzu podľa autorov, roku vydania, predmetovej oblasti, krajiny, jazyka apod, funkcia Create Citation Report, ktorá analyzuje publikácie z hľadiska počtu získaných citácií, funkcia View citation overview, ktorá umožňuje analyzovať citácie označených záznamov, funkcia Author Evaluator, je nástroj zobrazujúci štatistiky a hodnoty indikátorov autorov na základe ich publikácií a získaných citácií a napríklad Journal Analyzer, ktorý predstavuje nástroj na hodnotenie a porovnávanie vedeckých časopisov (Thelwall, 2010).

Google Scholar bol sprístupnený v roku 2004 a na rozdiel od Web of Science a databázy Scopus, je voľne dostupný (Jacso, 2005).

Citačné databázy obsahujú okrem záznamov popisujúcich publikáciu aj údaje o publikáciách, ktoré danú publikáciu citovali. Na základe týchto údajov vieme sledovať ako rastie a klesá záujem o danú publikáciu, po koľkých rokoch dosahuje maximum citovanosti a ako postupne zastaráva. Citácie sú využívané na hodnotenie kvality a vplyvu a porovnávanie autorov, inštitúcií, krajín, resp. časopisov (Russel, Rousseau, 2001).

V 70. rokoch 20. st. sa začala v USA diskusia, ktorej cieľom bolo nájsť indikátory na hodnotenie vedy. Bibliometria a jej metódy sa ukázali ako prijateľná alternatíva na relatívne objektívnu a dostupnú evaluáciu výskumu (Glänzel, 2009).

Výsledky výskumov sú prezentované prostredníctvom publikovaných príspevkov najčastejšie v odborných a vedeckých časopisoch alebo na vedeckých konferenciách. Ich

citovanie je interpretované ako ocenenie kvality a vplyvu. Merítkom hodnotenia vedeckej práce sa tak stali predovšetkým citácie. Tento fakt rozdelil vedcov zaoberajúcich sa evaluáciou výskumu do dvoch táborov (Glänzel, Schubert, 2004).

Prvá skupina schvaľuje využitie citácií na hodnotenie vedcov. Vo svojich štúdiách poukazujú na koreláciu medzi počtom získaných citácií vedcov a inými spôsobmi ich ohodnotenia ako napríklad Nobelova cena alebo získané granty. Druhá skupina vyjadruje námietky, že počet citácií, ktoré daný vedec alebo publikácia získa, nie je závislý len od jeho vedeckého vplyvu, ale môže ho ovplyvniť celý rad ďalších faktorov (vedná oblasť, časová náročnosť, vlastnosti časopisu a ďalšie) (Bornmann, Daniel, 2008).

Citácia v súčasnosti predstavuje dôležitú formu použitia vedeckej informácie v rámci zdokumentovanej vedeckej komunikácie. O tom, aká publikácia bude v dokumente citovaná rozhoduje autor. Články vo vedeckých časopisoch sú najpoužívanejšou formou publikovania vedeckých výsledkov. Výber časopisu, v ktorom bude vedec publikovať je súčasťou jeho publikačnej stratégie. Medzi faktory, ktoré ovplyvňujú jeho výber patrí kvalita časopisu, vedná oblasť, dostupnosť, rýchlosť publikovania, jazyk a pod. Je samozrejme snahou autorov a aj časopisu, aby článok získal čo najväčšiu odozvu, aby získal čo najviac citácií (Ranceschet, Costantini, 2010).

Napriek tomu, že existujú viaceré indikátory pri hodnotení a porovnávaní vedeckých časopisov, všetky súvisia s počtom citácií, ktoré časopis získal. Hodnotenie časopisu je dôležité pre samotných vydavateľov, ale aj pre autorov, inštitúcie, v ktorých pracujú a podobne. Pri hodnotení vedeckých výstupov sú často hodnotené jednotlivé publikácie podľa kvality časopisu, v ktorých boli publikované.

Mnohé charakteristiky časopisov napovedajú o ich kvalite. Sú nimi napríklad: Total Citets, ktorý udáva, koľkokrát bol v danom roku časopis citovaný v sledovaných časopisoch, Impakt Faktor, ako najuznávanejšia charakteristika používaná pri hodnotení kvality a vplyvu časopisu, ide teda o priemerný počet citácií, ktoré získali v danom roku články publikované v časopise v dvoch predchádzajúcich rokoch a Journal Immediacy Index, ktorý predstavuje indikátor rýchlosti odozvy a aktuálnosti článkov časopisu (Jasco, 2005).

V nasledujúcom texte sa budeme zaoberať systémom citovania podľa norma ISO, APA a pozrieme sa na citačný manažér Zotero.

SYSTÉM CITOVANIA PODĽA NORMY ISO 690 A ISO 690-2

Norma ISO 690 a ISO 690-2, ktorá prešla poslednou zmenou v roku 2012 a platí dodnes je odporúčaná podľa Vyhlášky č. 233/2011 Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu a na ňu nadväzujúceho Metodického usmernenia č. 56/2011 o náležitostiach záverečných prác, ich bibliografickej registrácii, uchovávaní a sprístupňovaní, sa odporúčajú štýl citovania a odkazovania pre študentov ako pomôcka na citovanie a vytváranie bibliografických záznamov.

STN ISO 690 je na Slovensku akceptovaný ako „*Dokumentácia. Bibliografické odkazy. Obsah, forma a štruktúra*“. Na Slovensku platí aj rozšírená verzia tejto normy STN ISO 690-2 ako Informácie a dokumentácia, s plným názvom „*Bibliografické citácie. Časť 2: Elektronické dokumenty alebo ich časti*“.

Základné formálne úpravy dokumentu

Príspevky, monografie či záverečné práce sa píše z pravidla v štátnom jazyku, pokiaľ sa nevyžaduje a nie je fakultou povolené inak. Píšeme v prvej osobe množného čísla a v minulom čase.

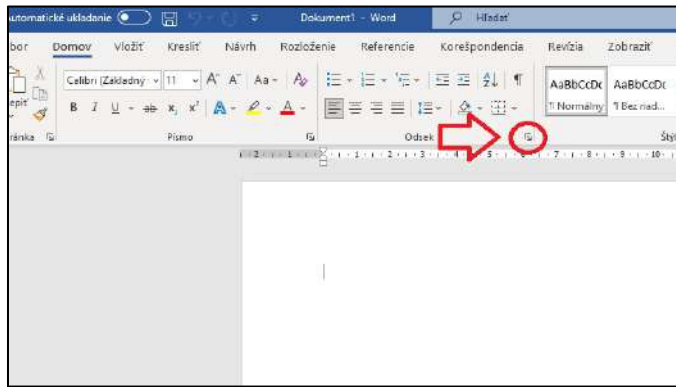
Príklad:

- Ako sme už vyššie spomínali,...
- Podľa nášho názoru,...
- Daný výskum sme vyhodnotili tak, že...

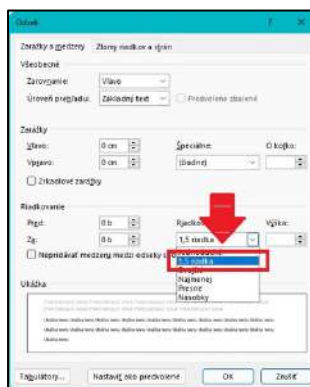
Text píšeme v typom písma Times New Roman, ktorý je jednotný v celom dokumente. Veľkosť písma v texte je 12, avšak pri písaní nadpisov v záverečných prácach je veľkosť písma iná. Vrátime sa k nim v časti o nadpisoch.

Nastavenia strany sú nasledovné:

- Riadkovanie 1,5 (obr. 1 a obr. 2),

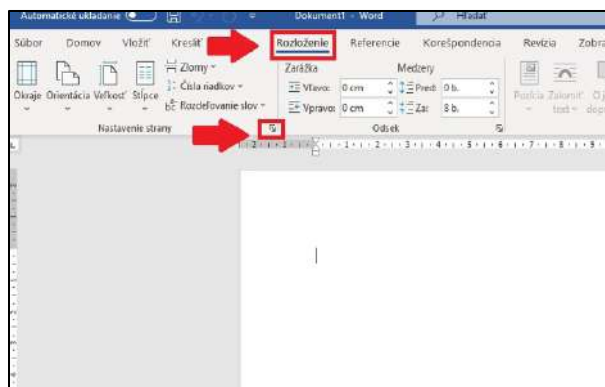

Obrázok 1: Nastavenie riadkovania 1

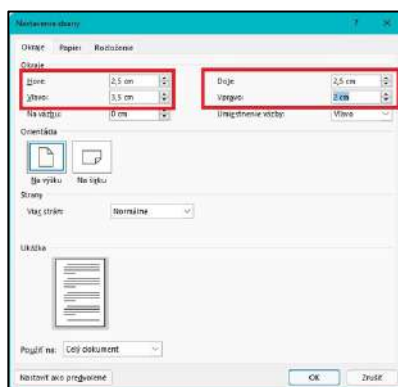

Obrázok 2: Nastavenie riadkovania 2

-Okraje zľava – 3,5 cm; okraje sprava – 2 cm; okraje zhora a zdola – 2,5 cm (obr. 3, 4).

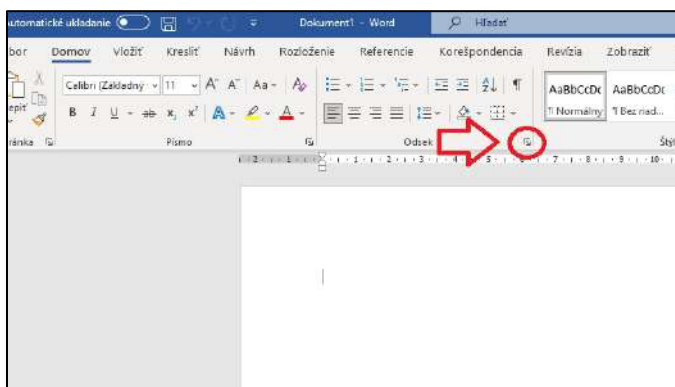

Obrázok 3: Nastavenie okrajov 1

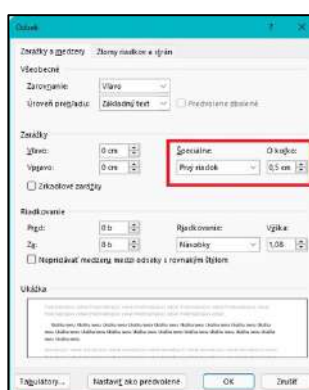

Obrázok 4: Nastavenie okrajov 2

-Odseky, ktoré sú odporúčané, majú mať podľa normy 0,5 cm a sú nastavené na prvý riadok každého odseku (obr. 5, 6).

Obrázok 5: Nastavenie odsekov 1

Obrázok 6: Nastavenie odsekov 2

-Číslovanie strán je pomocou arabských číslíc a nachádza sa v pravej, strednej alebo ľavej spodnej časti jednotlivých strán. Titulná strana sa z pravidla nečísľuje (obr. 7, 8).